

## نقش سازمان‌های مردم‌نهاد و توان‌مندسازی اجتماعی - فرهنگی جوانان شهر تهران در توسعه اجتماعی پایدار در سال ۱۳۹۹

محمدرضا یوسفی\*

خلیل میرزایی\*\*

### چکیده

سازمان‌های مردم‌نهاد در زمان‌ها و مکان‌ها و تحت شرایط گوناگون بر بسیاری از امور به‌ویژه توانمندسازی جامعه تاثیر می‌گذارند و توجه به نقش و جایگاه آنها می‌تواند در زمینه توسعه و پیشرفت هر جامعه‌ای مهم قلمداد گردد. از این رو، پژوهش فوق با هدف شناسایی و تعیین جایگاه "سمن‌ها" در توانمندسازی اجتماعی - فرهنگی جوانان شهر تهران در سال ۱۳۹۹ انجام پذیرفت. روش پژوهش حاضر از نوع ترکیبی زمینه بنیاد است. در ابتدا با انجام مصاحبه‌های باز نیمه ساخت‌دار به بررسی اهداف پژوهش پرداخته شد و مقوله‌ها و مفهوم‌های پژوهش از طریق کدگذاری‌های باز، محوری و گزینشی مشخص گردید و سپس بر اساس مفاهیم و مقوله‌ها پرسشنامه‌ای طراحی و بر روی ۴۰۰ نفر اجرا گردید. داده‌های به دست آمده از پرسشنامه‌های پژوهش توسط آزمون کیرز-میر-اوکلین مورد سنجش قرار گرفت و نتایج حاکی از آن بود که مفهوم نقش "سمن‌ها" دارای سه شاخص، آموزش و کسب مهارت، حمایت مادی و معنوی و پیشگیری از آسیب‌های اجتماعی، مفهوم توانمندسازی اجتماعی دارای دو شاخص، توانمندسازی تحصیلی و مهارتی و توانمندسازی رفتارها و تعاملات اجتماعی و مفهوم توانمندسازی

\* دانشجوی دکتری، جامعه‌شناسی اقتصادی و توسعه، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد رودهن، سازمان برنامه و بودجه کشور (نویسنده مسئول)، [mryousefi48@gmail.com](mailto:mryousefi48@gmail.com)

\*\* دانشیار، جامعه‌شناسی، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد رودهن، [mirzaeikhalilr@yahoo.com](mailto:mirzaeikhalilr@yahoo.com)

تاریخ دریافت: ۱۴۰۰/۰۱/۰۹، تاریخ پذیرش: ۱۴۰۰/۱۱/۰۳



Copyright © 2018, This is an Open Access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution 4.0 International, which permits others to download this work, share it with others and Adapt the material for any purpose.

فرهنگی دارای دو شاخص توانمندسازی دُورن فردی و بیرون فردی بود. بعد از مشخص شدن مدل مفهومی پژوهش بر اساس یافته‌های کیفی، با آزمون‌های آماری هم‌بستگی پیرسون و رگرسیون خطی تحلیل شد و نتایج به دست آمده حاکی از آن است که سازمان‌های مردم‌نهاد بر توانمندسازی اجتماعی تاثیرگذار هستند و از بین فعالیت‌های تعریف شده برای سازمان‌های مردم‌نهاد تنها فعالیت پیشگیری از آسیب اجتماعی بر توانمندسازی فرهنگی تاثیرگذار بود.

**کلیدواژه‌ها:** سازمان‌های مردم‌نهاد، توانمندسازی اجتماعی، توانمندسازی فرهنگی، جوانان، توسعه اجتماعی

## ۱. مقدمه و بیان مسئله

در حال حاضر با گذشت پنج برنامه‌ی میان مدت در سیستم اقتصادی و اجتماعی کشور که نگاه قالب آن توسعه‌ی اقتصادی بوده است نیازمند برنامه ریزی با رویکرد اجتماعی در ایران می‌باشیم، چرا که بحرانی بودن اوضاع اجتماعی و رشد روز افزون آسیب‌های اجتماعی و میزان بزه کاری در میان نوجوانان و جوانان و خانواده‌ها جامعه را در تنگنای اجتماعی و فرهنگی قرار داده است، البته تحولات شهری و گسترش ناموزون شهرنشینی از عوامل بسیار مهم در ایجاد انحرافات و آسیب‌های اجتماعی هستند. به عبارتی، عمده‌ترین مساله‌ی جامعه‌های دارای جمعیت جوان، مسائل فرهنگی است که به عنوان زیربنا و بسترساز سایر مشکلات نیز عمل می‌کنند. افزایش و فراوانی جمعیت کشور از یک سو، منجر به تغییر نگرش‌ها، باورها و گرایش‌های افراد جامعه و نیز نوجوانان و جوانان می‌گردد و از سوی دیگر نیز امکان نظارت رسمی و غیر رسمی در جامعه را محدودتر می‌کند و امکان گرایش یا سوق به سمت انحرافات را بیشتر می‌سازد. در عین حال، گسترش روزافزون آسیب‌های اجتماعی جهانی نیز حاکی از این واقعیت است که جهان در مسیر غیراستاندارد فرهنگی در حال حرکت است. نتیجه‌ی این حرکت و تغییر شتابان اجتماعی و فرهنگی، بروز استرس‌ها، اضطراب‌ها، افسردگی‌ها، فردگرایی‌ها، وجود انسان‌هایی با روان‌های به هم ریخته و با آستانه و ضریب تحمل بسیار پایین، رفتارهای نادرست و خارج از اخلاق و فروپاشی اخلاق، مهاجرت بی‌رویه به مناطق شهری و سردرگمی نسل‌ها را فراهم ساخته است. با توجه به موارد یاد شده، شاهد ظهور نسلی تنوع و آسایش طلب، متهور، در جستجوی تجربه‌های جدید، غیر فلسفی و نسبتاً بی‌هویت و بعضاً با ضعف

مبانی ایدئولوژیک که عمده‌ی آنها را نوجوانان و جوانان تشکیل می‌دهند در عصر جهانی شدن خواهیم بود. در واقع قشر جوان و نوجوان امروزی به دلایل مختلف خصوصاً شرایط زندگی الگوی درستی از زندگی ندارند و وجود آسیب‌ها و مشکلات اجتماعی متعددی که این قشر از جامعه‌ی گریبان‌گیر آن هستند نشان از این واقعیت دارد، به طوری که از یک سو اکثر نوجوانان و جوانان با انواع مشکلات بهداشتی و روانی درگیر بوده و از سوی دیگر براساس آمارهای موجود و گزارش‌های سازمان‌های جهانی به خصوص سازمان جهانی بهداشت (۱۹۹۴)، سالانه بیش از ۲.۵ میلیون نفر از جوانان که سرمایه و آینده‌سازان جوامع می‌باشند بر اثر عواملی که عمدتاً قابل پیشگیری هستند جان خود را از دست می‌دهند و از سوی دیگر بیش از نیمی از مرگ‌های زودرس و بخشی از مرگ‌های دوران بزرگسالی به دلیل رفتارها و عادات نادرستی که از دوران نوجوانی و جوانی شروع و شکل گرفته است.

برای این اساس، در قرن جاری جوامع انسانی با بزرگ شدن اندازه و دایره مسائل اجتماعی و بروز و شیوع جدی آسیب‌ها و جرایم مختلف همچون مصرف و قاچاق مواد مخدر طبیعی و خصوصاً صنعتی و شیمیایی مانند انواع قرص‌های روان‌گردان، مصرف مشروبات الکلی، خشونت و شرارت، قتل، سرقت، تکدی‌گری و روابط سوء جنسی و به دنبال آن توسعه بیماری‌های عفونی و خطرناک از جمله بیماری ایدز و ... مواجه گردیده، هم‌چنین با ورود شوک‌های مزبور به همه لایه‌های اجتماعی از جمله خانواده، مدارس، دانشگاه‌ها، محله‌ها، شهرها و روستاها و غیره موجبات ورود خسارت‌های چشمگیر به بنیان جامعه فراهم خواهد شد.

از این رو، با شیوع و گسترش آسیب‌های اجتماعی، باید پیش از درمان به فکر پیشگیری بود. توانمندسازی جوانان و نوجوانان می‌تواند یکی از راه‌های پیشگیری باشد. با توانمندسازی اصول خود مراقبتی به جوانان و نوجوانان آموزش داده شود و از این لحاظ می‌توان نسل و جامعه‌ای سالم از نظر جسمی و روحی داشته باشیم و این به معنی داشتن نیروی انسانی توانا و قدرتمند باشد و لذا می‌توان گفت اصل خود مراقبتی، توانمندسازی آحاد جامعه است و این توانمندسازی ابعاد مختلفی همچون آموزش، اطلاع‌رسانی و آگاه‌سازی، حمایت، آزادی و تسهیل‌گری برای ایجاد شرایط لازم به منظور انجام اعمالی که به خود مراقبتی کمک کند، می‌باشد. به عبارتی می‌توان و باید از همان ابتدای نوجوانی،

مفهوم پیشگیری را برای اعضای جامعه و طوری مطرح نمود که در سطح جامعه به فرهنگ غالب تبدیل شود.

بنابر دیدگاه سازمان جهانی بهداشت، توانمندسازی به عنوان قلب ارتقای سلامت و شامل فرایندی است که از طریق آن افراد کنترل بیشتری بر تصمیمات و اعمال موثر بر سلامتی خود کسب می‌کنند. منظور از توانمندسازی کمک به افراد است به نحوی که بتوانند به توان تغییر برسند. نتایج حاصل از توانمندسازی شامل اعتماد به نفس مثبت، توانایی رسیدن به هدف و داشتن احساس کنترل بر زندگی و فرآیندهای تغییر و احساس امیدواری به آینده است. روش کار در توانمندسازی افراد باید مثبت بوده و روی ظرفیت‌ها بیش‌تر از مشکلات و کمبودها تاکید می‌کند (اسپیر و همکاران، ۲۰۰۱). برنامه توانمندسازی موجب افزایش توانایی افراد جهت جستجوی مشکلات و نیز یافتن راه حل برای آن‌ها می‌شود (آدولفسون، اسمیت، گرگی، فرنستروم و ویکبالد، ۲۰۰۴). همین طور به اعتقاد فانل این برنامه‌ها منجر به شرکت فعال افراد در فرایندهای حل مساله می‌شود (فونل و آندرسون، ۲۰۰۴). توانمندسازی، ارتقای تلاش‌های آگاهانه مراقبت از خود، افراد خانواده‌ها و جوامع در راستای گرفتن مسئولیت در ارتقای بهداشت و حفظ سلامت می‌باشد (بومار، ۲۰۰۴).

توانمندسازی می‌تواند در سطوح فرهنگی و اجتماعی رخ دهد. توانمندسازی فرهنگی بر مفهومی عام از فرهنگ به مثابه روش زندگی و تقویت سنت‌ها و ظرفیت‌های فرهنگی تاکید دارد و شامل مجموعه فعالیت‌های فردی، گروهی و شبکه‌ای با تسهیل‌گری حرفه‌ای و در چهارچوب روش‌ها، سنت‌ها و مهارت‌های زندگی است که اساساً هدف آن بازیافت ظرفیت‌های فرهنگی و تطبیق با الزامات فرهنگی روز است. این فعالیت‌ها موارد ذیل را دربر می‌گیرد: حوزه‌های ارزشی، بینشی، دانش (بویژه دانش چند رشته‌ای)، هنر و ادبیات، تقویت جایگاه عرف، افزایش مهارت‌های زندگی و کیفیت زندگی، تقویت استقلال عمل تصمیم‌گیری و مشارکت فرهنگی، تسهیل‌گری، مهارت‌های فرهنگی، تقویت گروهی و افزایش شبکه‌های ارتباطی گروه‌های فرهنگی (اشترین، ۱۳۸۸، ص ۴۲).

به لحاظ اجتماعی، توانمندسازی از جوانب مختلف نگرینده شده و دیدگاه‌های مختلفی راجع به آن وجود دارد. توانمندسازی توسط عده‌ای از دیدگاه سیاسی نگرینده شده و تغییر در توزیع قدرت که منجر به دسترسی بیشتر به خدمات و محصولات، یا افزایش فرصت مشارکت در فرایند سیاسی می‌شود، تعریف شده است (قلی‌پور و رحیمیان، ۱۳۸۸،

ص ۳۲). توانمندسازی گاهی به عنوان اکتساب مهارت‌هایی که شهروندان را قادر می‌سازد تا در موقعیت‌های مختلف کنترل بیشتری داشته باشند تعریف می‌شود. از این رو توانمندسازی دیدگاه مثبتی به قدرت دارد و فرض می‌نماید هر شهروندی در جامعه دارای قدرت است (کییم، ۲۰۰۴، ص ۱۴). توانمندسازی توسط عده‌ای از صاحب‌نظران به عنوان تحول درونی فرد تعریف می‌شود که با ایجاد اعتماد به نفس آغاز و به سرعت به احساس خود ارزشمندی تبدیل می‌شود که موجب موفقیت شخصی فرد می‌شود (ویلسون، ۱۹۹۶، ص ۶۲۰). از نظر تعدادی از نویسندگان نظیر مومکا (۲۰۰۰، ص ۱۱)، رفکین (۱۹۹۶، ص ۵۹) و گروه بانک جهانی (۱۹۹۹) بین توانمندسازی و تغییر نهادها و جامعه رابطه وجود دارد. از آن جایی که نهادها الگوی جمعی افکار، احساسات و کنش ما هستند احتمال دارد زمانی که اعضای جامعه کنترل بیشتری بر امور خود داشته باشند، دست خوش تغییر شوند این دیدگاه ادعا می‌کند توانمندسازی منجر به آگاهی سیاسی و مشارکت می‌شود و همزمان با فعالیت شهروندان در انجمن‌ها، آنها شروع به تغییر نهادها و محیط پیرامون خود می‌نمایند. از سوی دیگر، رویکرد توانمندسازی که تکیه گاه اصلی آن رشد و ایجاد توانمندی‌های انسانی است، رویکردی است که می‌تواند با پیوند دادن رشدگرایی و باز توزیع، هدف‌های چندگانه‌ی توسعه را در فرایندی دوستانه و انسانی مبتنی بر برخورداری از زندگی دلخواه و آزاد، محقق سازد (محمودی، ۱۳۸۸، ص ۱۲۷ به نقل از فتاحیان فر، ۱۳۹۵). اگر جامعه خواهان بقا است باید نیازهای اساسی و اجتماعی افراد را برآورده سازد، شیوه‌های برآوردن این نیازها را نیز «نهاد اجتماعی» گویند. درواقع نهادها مجموعه ثابتی از ارزش‌ها، هنجارها، پایگاه‌ها، نقش‌ها و گروه‌هایی هستند که حول محور یک نیاز اجتماعی و اساسی به وجود می‌آیند. به صورتی که نهاد خانواده، آموزش و پرورش امور مربوط به فرزندان را تدارک می‌بیند و علاوه بر آن نهاد آموزش پرورش دانستنی‌های لازم از جمله فرهنگی را به نوجوانان منتقل می‌سازد و نهادهای نظارتی با کنترل راه‌های انحراف را مسدود می‌کنند.

از سوی دیگر، سازمان‌های مردم‌نهاد به انحای مختلف در سراسر جهان مورد استفاده قرار می‌گیرند و با توجه به مفهوم آن، به انواع گوناگون سازمان‌ها اشاره می‌کند. سمن‌ها برای رسیدن به اهداف گوناگونی فعالیت می‌کنند و معمولاً در جهت پیشبرد اهداف اقتصادی و البته بیشتر سیاسی و یا اجتماعی اعضا در جامعه فعالیت می‌کنند. با نگاهی همه جانبه، اگر اهداف توسعه را شامل مشارکت، هویت بخشی و عدالت محوری و...

تعریف کنیم، بی تردید هر یک از بازیگران میدان توسعه اعم از دولت، جامعه، بخش خصوصی و سازمان‌های غیر دولتی در عرصه تصمیم‌سازی‌ها، سهم و نقش کارکردی متناسب با جایگاه خود خواهند داشت. در این میان سازمان‌های غیر دولتی با توجه به جایگاه و میدان عمل فراگیر و گسترده‌ای که در توسعه دارند، اهمیت شایان توجهی یافته‌اند، لذا این سازمان‌ها را می‌توان بازوان قدرتمند جهت کمک به سازمان‌ها و ارگان‌های دولتی و خصوصی دانست. کاهش حجم فعالیت دستگاه‌های دولتی و جلوگیری از گسترش بی‌رویه دولت، کمک به حقوق شهروندی و ایجاد نشاط اجتماعی در جامعه از جمله وظایفی اصلی سازمان‌های مردم‌نهاد است که با نظارت دقیق بر روند برنامه‌های این ارگان مردمی می‌توان شاهد رشد و شکوفایی جامعه بود. با این حال، یکی از سازوکارهای اساسی در فرآیند توسعه اجتماعی پایدار تقویت سازمان‌های غیردولتی است و هر جامعه‌ای که خواستار توسعه باشد، نمی‌تواند فعالیت سازمان‌های غیردولتی را نادیده بگیرد و در هیچ جامعه‌ای نمی‌توان بدون فراهم کردن زمینه‌های مناسب برای فعالیت سازمان‌های غیردولتی به سوی توسعه اجتماعی گام برداشت.

بنابراین، می‌توان سازمان‌های غیردولتی را به عنوان رکن سوم، در کنار ارکان دولتی و خصوصی مطرح نمود. این مفهوم اصطلاحی است برای بیان بخشی که متفاوت با بخش خصوصی و دولتی و دارای ماهیتی داوطلبانه است. سازمان‌های غیردولتی در کشورهای در حال توسعه و توسعه نیافته مورد توجه قرار گرفته و بخش‌های دولتی و خصوصی توانسته‌اند با همکاری این سازمان‌ها در تحقق اهداف خود توفیق بیشتری داشته باشند (الوانی، ۱۳۸۱: ۹). حال با توجه به مباحث مطرح شده در این طرح این مسئله مطرح است که آیا نهادهای غیر دولتی و مردمی در توانمندسازی جوانان و نوجوانان نقش دارند و اگر جواب مثبت است این نقش به چه میزان است و اینکه چگونه می‌توان این فرایند را تقویت نمود، بنابراین با یک نگاه جامعه‌شناختی می‌توان تأکید نمود که بررسی و مطالعه در مورد نقش و عملکرد نهادهای غیر دولتی در توانمندسازی افراد و خصوصاً توانمندسازی اجتماع محوری که می‌تواند بر توسعه اجتماعی جامعه منجر شود حائز اهمیت و قابل مطالعه و بررسی است و این تحقیق بر همین اساس در دست انجام است.

## ۲. مبانی نظری پژوهش

### ۱.۲ نظریه فریدمن

فریدمن (Friedman) برای اولین بار به تعیین وضوح ایدئولوژی توانمندسازی به عنوان نظریه جایگزین برای توسعه می‌پردازد. او استدلال می‌کند که «توانمندی نه تنها باید منجر به بهبود در شرایط زندگی و امرار معاش مردم عادی شود بلکه باید به "اصلاح عدم تعادل‌های موجود در قدرت اجتماعی، اقتصادی، و سیاسی" نیز بپردازد» (فریدمن، ۱۹۹۹، ص ۹).

توانمندسازی به عنوان یک ایدئولوژی توزیع نابرابری در هر دو سطح محلی و بین‌المللی است. اظهارات دیوید سیدون (David Seddon) از نظریه فریدمن این است که "برای فریدمن، اگر چه توسعه باید به طور محلی شروع شود، در آنجا نمی‌تواند به پایان برسد" (سدون، ۱۹۹۴، ص ۵۲۹). در واقع، فریدمن استدلال می‌کند که هر چند "توسعه در ابتدا بر اساس محلات خاص شروع می‌شود ولی هدف محلی به کل جامعه از طریق عمل سیاسی در سطوح ملی و بین‌المللی انتقال پیدا می‌کند". چرا که فریدمن دریافت که درک علل فقر، به حاشیه رانده شدن و توزیع توانمندسازی به عنوان محلی، ملی و جهانی مستلزم آن است که افرادی که از حقوق محروم شده‌اند بتوانند قدرت خود را در هر سطح دوباره بدست بیاورند. بدون این جهش کوانتومی از محلی تا جهانی، توانمندسازی در درون یک سیستم بسیار محدود قدرت محصور و قادر به شکستن و دستیابی به توسعه واقعی که به دنبال آن است نخواهد بود (فریدمن، ۱۹۹۲، ص ۱۳-۳۱). فریدمن بر توانمندسازی اجتماعی و سیاسی تأکید می‌کند. او بر این باور است که تنها از طریق تغییرات نظامند می‌توان "یک سیاست فراگیر دموکراسی، رشد مناسب اقتصادی، برابری جنسیتی و پایداری عدالت بین نسلی" برآورده شود (فریدمن، ۱۹۹۲، ص ۳۴).

### ۲.۲ نظریه روچا

الیزابت روچا دیگر برنامه‌ریز اجتماعی، با ایدئولوژی فریدمن اختلاف نظر دارد. او مدل پنج مرحله‌ای از توانمندسازی را ارائه می‌کند که از سطح فردی به سطح اجتماعی حرکت می‌کند. مدل او از یک محور تشکیل شده است که ۱- مرحله حرکت بتدریج از کم‌تر به بیش‌تر (از توانمندسازی فردی به توانمندسازی اجتماعی) و ۲- هر گام در نردبان،

نشان‌دهنده تلاش‌های صادقانه توسط سازمان‌ها به منظور تسهیل یک نوع خاص از توان‌مندی‌سازی با روش‌ها، اهداف و منبع مناسب است (روچا، ۱۹۹۷، ص ۳۲).

- ۱- سطح فردی توان‌مندی‌سازی
- ۲- توان‌مندی‌سازی فرد در محیط
- ۳- توان‌مندی‌سازی واسطه‌ای
- ۴- توان‌مندی‌سازی سیاسی - اجتماعی
- ۵- توان‌مندی‌سازی سیاسی

### ۳.۲ نظریه رولاند

مانند روچا، جو رولاند (Jo Rowlands) نیز توان‌مندی‌سازی را دارای سطوح مختلف می‌داند، هرچند او سه بُعد شخصی، رابطه‌ای و جمعی را به جای ابعاد پنج‌گانه شناسایی می‌کند. از نظر او «توان‌مندی‌سازی باید به افراد در توسعه احساس از خود و اعتماد به نفس کمک کند که به آن‌ها اجازه خستگی‌ساز اثرات ظلم و ستم درونی شده را بدهد» (رولاند، ۱۹۹۷، ص ۱۵). این به افراد اجازه می‌دهد تا به توسعه توانایی مذاکره، نفوذ و تصمیم‌گیری در روابط گسترده‌تر بپردازند. در نهایت، چنین افراد توانمندی می‌توانند با هم کار کنند و در ساختارهای سیاسی در یک روستای محلی و یا سطح محله و یا در سطح بین‌المللی درگیر شوند. صرف تمرکز بر شخص، به سختی باعث اثر تغییرات لازم در توزیع نابرابر قدرت و منابع در سطح ساختار جامعه می‌شود. او مبنا را بر حرکت به سمت سطوح بالاتر (توانمندی‌های رابطه‌ای و جمعی) می‌داند ولی در عین حال می‌گوید که بدون توان‌مندی‌سازی شخصی، توان‌مندی‌سازی جمعی ممکن است به خوبی قابل دفاع نباشد.

#### جدول ۱. خلاصه مبانی نظری پژوهش

نظریه پرداز	نظریه	ارتباط نظری با پژوهش
Rowlands, J. (1997)	تعیین وضوح ایدئولوژی توان‌مندی‌سازی به عنوان نظریه جایگزین برای توسعه	نقش توان‌مندی‌سازی در توسعه



توانمند سازی قشر محروم (استفاده از سازمان‌های مردم‌نهاد جهت کمک به این قشر)	فریدمن دریافت که درک علل فقر، به حاشیه رانده شدن و توزیع توانمندسازی به عنوان محلی، ملی و جهانی مستلزم آن است که افرادی که از حقوق محروم شده‌اند بتوانند قدرت خود را در هر سطح دوباره بدست بیاورند.	
توانمندسازی اجتماعی	فریدمن بر توانمندسازی اجتماعی و سیاسی تأکید می‌کند.	
توانمند سازی فرهنگی در جهت توانمندسازی اجتماعی	مرحله حرکت بتدریج از کمتر به بیشتر (از توانمندسازی فردی به توانمندسازی اجتماعی)	توانمندسازی
نقش سازمان‌ها (مخصوصاً سازمان‌های مردم‌نهاد) در توانمندسازی افراد	تلاش‌های صادقانه توسط سازمان‌ها به منظور تسهیل یک نوع خاص از توانمندسازی با روش‌ها، اهداف و منبع مناسب است	
توانمند سازی فرهنگی توانمند سازی اجتماعی	۱- سطح فردی توانمندسازی ۲- توانمندسازی فرد در محیط ۳- توانمندسازی واسطه‌ای ۴- توانمندسازی سیاسی - اجتماعی ۵- توانمندسازی سیاسی	
توانمندسازی در حوزه‌های شخصی (توانمندسازی درون فردی، توانمندسازی فرهنگی)	توانمندسازی باید به افراد در توسعه احساس از خود و اعتماد به نفس کمک کند که به آن‌ها اجازه خشی سازی اثرات ظلم و ستم درونی شده را بدهد	
نقش توانمندسازی در توسعه	این به افراد اجازه می‌دهد تا به توسعه توانایی مذاکره، نفوذ و تصمیم‌گیری در روابط گسترده‌تر پردازند	
توانمندسازی برون فردی، توانمندسازی فرهنگی	بدون توانمندسازی شخصی، توانمندسازی جمعی ممکن است به خوبی قابل دفاع نباشد	توانمندسازی

### ۳. جمع‌بندی نظریه‌ها

در حالی که فریدمن، روچا و رولاند، توانمندسازی و سطوح مختلف یا ابعادی که در آن توانمندسازی باید عمل کنند را معرفی می‌کنند، آن‌ها سیاست‌های خاص و برنامه‌هایی که به طور طبیعی جریانی از ایدئولوژی‌ها را ترسیم کند ارائه نمی‌دهند. مددکاران اجتماعی در کاربرد این نظریه بایستی به مشکلاتی که در کاربرد نادرست توانمندسازی وجود دارد توجه کنند: نیرا یووال دیویس (Nira Yuval-Davis) خطر ایجاد و اعمال سیاست‌های توانمندسازی ساکن (Static) را بیان می‌کند و توضیح می‌دهد که توانمندسازی برای یک گروه ممکن است نشان دهنده قطع توانمندسازی برای گروه دیگری باشد (یووال دیویس، ۱۹۹۴: ۱۹۷-۱۷۹).

پژوهش‌ها و کارهای گوناگونی در حوزه‌های گوناگون توانمندسازی انجام شده است که هر کدام از آنها نتایج خاص خود را به همراه داشته‌اند و لازم است به آنها پرداخته شود. بنابراین، در جدول شماره ۲، مهمترین یافته‌ها و نتایج این پژوهش‌ها و کارها ارائه شده‌اند:

جدول ۲. خلاصه پیشینه‌ی تجربی پژوهش

پژوهشگر	سال	عنوان	خلاصه یافته‌ها و نتایج
آسیابانی و آسیابانی	۱۳۹۱	اثربخشی برنامه توانمندسازی روانی اجتماعی بر کاهش رفتارهای پرخطر و افزایش عزت نفس در نوجوانان در معرض خطر	بین فراوانی خشونت، مصرف یک ماه گذشته سیگار و قلیان، تمایل به مصرف یک ماه گذشته مواد مخدر و عزت نفس قبل و بعد از آموزش برنامه توانمندسازی روانی-اجتماعی تفاوت معنی داری وجود دارد اما تفاوت معناداری در رفتارهای جنسی و مصرف یک ماه گذشته الکل مشاهده نشد
حسینی، زارعی، نجاتی و عمادی	۱۳۹۱	نقش سازمان‌های مردم نهاد در پیشگیری از گرایش نوجوانان به مصرف مواد مخدر	مسئله پیشگیری از بزهکاری نوجوانان در گرایش به مواد مخدر امروزه از گذرگاه‌های متعدد در تمام جوامع مورد توجه است. با اینکه به تکمیل مداوم تربیت درمان آنها همت می‌گمارند و سعی بلیغ در این راه به کار می‌برند، متأسفانه گسترش گرایش نوجوانان به مواد مخدر به و ظهور رفتارهای نوین ضد اجتماعی آنان موجب نگرانی روزافزون متخصصان و عامه مردم جهان است.
افضلی، ایرانخواه و مومنی	۱۳۹۷	بررسی نقش سمن‌ها در پیشگیری از آسیب‌های اجتماعی، مورد مطالعه: شهر تهران	پیشگیری از آسیب‌های اجتماعی در راستای تامین امنیت، نیازهای انسانی و توسعه‌ی اجتماعی در جوامع مختلف است. گستردگی اقدامات و نظرات گوناگون در رفع آسیب‌های اجتماعی باعث شده تا دولت‌ها به تنهایی قادر به برآورد آن نباشند، از اینرو لازم است همکاری‌های چند جانبه با حاکمیت- مردم و جامعه صورت پذیرد تا نتایج بدست آمده کیفی‌تر و سریعتر رخ دهد.
نصیری	۱۳۹۵	کاهش آسیب‌های ناشی از رفتارهای پرخطر در جوانان و نوجوانان	یافته‌های حاصل از این تحقیق نشان می‌دهد اقداماتی که در راستای حفظ هویت و اعتبار نوجوان صورت گرفته، باعث تقویت اعتماد به نفس و حس امنیت و آرامش در نوجوان و جوان می‌شود.

نقش سازمان‌های مردم‌نهاد ... (محمدرضا یوسفی و خلیل میرزایی) ۱۵۳

<p>برنامه‌های پیشگیری از آسیب‌های اجتماعی و ارتقای سلامت روانی و اجتماعی نوجوانان باید از مراحل اولیه شروع شود و برنامه‌ها بصورت طولی، پیگیر و همه‌جانبه باشد و به تاثیر خانواده و همسالان بر رفتارهای نوجوان توجه و تاکید شود.</p>	<p>راه‌های توانمندسازی مدارس جهت مقابله با آسیب‌های روانی دانش‌آموزان</p>	<p>۱۳۹۶</p>	<p>میرقاسمی و نصیری</p>
<p>مطالعه حاضر که به روش مروری-کتابخانه‌ای انجام شده، درصدد است تا ضمن تبیین نقش سازمان‌های مردم‌نهاد در برنامه‌های پیشگیرانه و اهداف اصلی رویکرد اجتماعی کردن مبارزه با مواد مخدر، با ایجاد حساسیت افزون‌تر در بین مسئولین و سازمان‌های مردمی، ضرورت ایجاد یک نهضت عمومی و فراگیر در پیشگیری از اعتیاد را روشن نماید؛ و مبارزه با مواد مخدر از طریق مبارزه‌ی اجتماعی با ورود و مشارکت تمام افراد جامعه از جمله خانواده‌ها و سمن‌ها به عنوان یک سیاست ارجح برای هر دولتی در کشور ما باشد.</p>	<p>پیشگیری از اعتیاد با رویکرد اجتماعی کردن مبارزه با مواد مخدر و بهره‌مندی از ظرفیت سازمان‌های مردم‌نهاد</p>	<p>۱۳۹۶</p>	<p>محمدی</p>
<p>نتایج نشان داد مهم‌ترین عامل در عملکرد سازمان‌های مردم‌نهاد، پیشگیری، درمان و کاهش آسیب، صیانت و توانمندسازی است که نیروی انتظامی می‌تواند از این فرایند در مبارزه با مواد مخدر بهره‌بردار.</p>	<p>حوزه بهبود عملکرد سازمان‌های مردم‌نهاد در مبارزه با مواد مخدر</p>	<p>۱۳۹۵</p>	<p>جزینی، تقوی و مالداری</p>
<p>با گسترش روزافزون سازمان‌های مردم‌نهاد نوین که بیشتر جنبه توسعه‌ای دارند و سازمان‌های مردم‌نهاد جوانان در زمره آن‌ها قرار می‌گیرند، نقش آموزشی و کارکرد نظارتی این نوع نهادهای مردمی در مسیر توسعه و تکامل قرار گرفته است.</p>	<p>نقش سازمان‌های مردم‌نهاد جوانان در پیشگیری از بزهکاری جوانان</p>	<p>۱۳۷۹</p>	<p>رستمی</p>
<p>در بسیاری از رده‌های نتیجه‌گیری، محققان به هیچ وجه نمی‌توانند تأثیر کوتاه مدت بر کودکان از برنامه نویسی ES پیدا کنند. اثرات منفی ناخواسته برای کودکان در بیش از ۲۰ درصد از مطالعات موجود در مجموعه سندهای ما مشاهده شده است. با تمرکز روی ارزیابی‌های RCT از برنامه‌های غیر دولتی، ما در مورد بالاترین کیفیت ارزیابی مداخلات که ممکن است برای برنامه نویسان علاقمند به این موضوع امکان پذیر باشد، اطلاعاتی ارائه می‌دهیم.</p>	<p>ارزیابی نتایج مربوط به کودکان و نوجوانان از مداخلات میکرو اقتصادی که تحت حمایت سازمان‌های غیر دولتی است</p>	<p>۲۰۱۵</p>	<p>الیس و چافن</p>

<p>نظریه ساختاردهی و تجزیه و تحلیل الگو برای شناسایی کدهای مرتبه بالاتر مربوط به نقاط قوت و چالش‌های عوامل انسانی، سازمان‌ها و نیروهای اجتماعی مورد استفاده قرار گرفت. از طریق تجزیه و تحلیل به بینش در مورد رابطه بازگشتی بین واقعیت‌های خرد و کلان در سازمان‌های غیردولتی کنیا و تحولات انسانی و اجتماعی رسیده که ناشی از ارائه خدمات به OVC است.</p>	<p>توانمندسازی کودکان خیابانی در کنیا</p>	<p>۲۰۱۶</p>	<p>چان دلگارد، روزن لوزو، شادی روزبهانی، سنا سورنسن</p>
<p>این بررسی شواهد کافی از تأثیرات YEPs را نشان می‌دهد. تحقیقات بیشتر با استفاده از مدل‌های به خوبی اجرا شده با تئوری‌های واضح تغییر، نمونه‌های بزرگتر، و طرح‌های مطالعاتی تأثیر دقیق که با ارزیابی فرآیند روش‌های مختلط همراه هستند، مورد نیاز است.</p>	<p>برنامه‌های توانمندسازی جوانان برای بهبود خودکارآمدی و عزت نفس نوجوانان</p>	<p>۲۰۱۷</p>	<p>مورتون و مونگومری</p>
<p>داده‌ها در ابتدا در ۴ ماه پیگیری جمع‌آوری شد. هیچ اثر مداخله قابل توجهی برای دارایی‌های توسعه یافت‌نشده (به عنوان مثال، خودکارآمدی یا مهارت‌های اجتماعی). با این حال، سطح بالاتری از توانمندسازی در اجرای برنامه مربوط به نتایج مثبت تر است. آنالیزها تأثیر مداخله مثبت و معنی داری بر مشکلات رفتاری نشان دادند (<math>d=0.05</math>; <math>p=0.02</math>) اثرات بیشتر مربوط به تغییرات در گروه سنی جوان (۱۳-۱۵ ساله) بود. پیامدهای تمرین و تحقیق بحث شده است.</p>	<p>آموزش غیر رسمی مبتنی بر توانمندسازی برای جوانان عرب</p>	<p>۲۰۱۷</p>	<p>مورتون و مونگومری</p>
<p>هدف از این مطالعه بررسی ارتباط بین سرمایه اجتماعی و سلامت شخصی خود در بین جوانان و تفکیک بین اشکال مختلف سرمایه اجتماعی - شناختی در مقابل رفتاری و پیوند در برابر پل است.</p>	<p>سرمایه اجتماعی و سلامتی خودمختار در بین نوجوانان در برزیل</p>	<p>۲۰۱۷</p>	<p>برگس، کامپوس، وارگاش، فریرا، کاواچی</p>

بنابر، نتایج به دست آمده از پیشینه‌های پژوهشی از سویی مشخص گردید که آموزش و حمایت می‌تواند بر توانمندسازی افراد تأثیر گذار باشد و از سویی دیگر نیز مشخص گردید که سازمان‌های مردم نهاد تأثیر بسیاری بر توانمندسازی دارد. از این رو، این نتیجه حاصل می‌شود که سازمان‌های مردم نهاد می‌توانند با حمایت‌های مادی و معنوی و انجام فعالیت‌های آموزشی بر توانمندسازی افراد بخصوص کودکان، نوجوانان و جوانان تأثیر بگذارند.

#### ۴. اهداف پژوهش

- شناسایی شاخص‌های نقش نهادهای غیر دولتی و مردم‌نهاد
- شناسایی شاخص‌های توانمندسازی اجتماعی نوجوانان و جوانان.
- شناسایی شاخص‌های توانمندسازی فرهنگی نوجوانان و جوانان.
- تدوین مدل مفهومی و فرضیه‌های پژوهش
- بررسی تاثیر نهادهای غیردولتی و مردم‌نهاد بر توانمندسازی اجتماعی و فرهنگی نوجوانان و جوانان

#### ۵. روش پژوهش

پژوهش حاضر پژوهشی ترکیبی، از نوع نظریه‌ی زمینه‌بنیاد است، روش نظریه‌بنیاد" یک روش پژوهش نظام‌مند در علوم اجتماعی و حتا ساینز حوزه‌ها جهت کشف و تدوین نظریه یا فرضیه‌ها از طریق داده‌هایی است که در میدان طبیعی به دست می‌آیند. بنابراین، هدف این روش تدارک رویه‌هایی مفصل و با جزئیات کامل، دقیق و نظام‌مند برای جمع‌آوری و تحلیل مداوم داده‌ها از میدان طبیعی در زمان وقوع و نظریه‌پردازی با استفاده از روش مقایسه پیوسته است (میرزایی، ۱۳۹۵، ص ۲۳۵).

جامعه آماری پژوهش حاضر در بخش کیفی، اندیشمندان و صاحب‌نظران در خصوص توان‌مندی‌سازی و تعداد حجم نمونه بر اساس اشباع نظری و بر اساس نمونه‌گیری هدف‌مند و در دسترس است. همچنین، جامعه‌ی پژوهش در بخش کمی، کلیه‌ی نوجوانان و جوانان شهر تهران هستند. حجم نمونه بر اساس جدول مورگان ۴۰۰ نفر تعیین گردید که با استفاده از شیوه نمونه‌گیری تصادفی خوشه‌ای چند مرحله‌ای جغرافیایی انتخاب و پرسشنامه روی آن‌ها اجرا گردید.

با توجه به هدف غایی این پژوهش، استفاده از طرح اکتشافی-مدل به منظور ایجاد گونه‌شناسی مناسب برای رسیدن به اهداف تحقیق، مراحل انجام پژوهش حاضر به شرح زیر است:

با بررسی مطالعات مشابه و مصاحبه عمیق با نخبه‌گان اجتماعی و فرهنگی، در این مرحله ابتدا عوامل موثر شناسایی و تعیین و سپس دسته‌بندی و کدگذاری بر اساس

کدگذاری باز محوری و گزینشی انجام گردید تا به شرایط و واکنش اجتماعی جامعه دست یافت و سپس مفاهیم و مقوله‌ها با استفاده از پرسشنامه‌ی پژوهشگر ساخته موردبررسی قرار گرفت و با استفاده از آزمون کیرز-میر-اوکلین شاخص بندی شدند و براساس آن مدل نظری پژوهش ارائه شد و سپس با استفاده از آزمون همبستگی پیرسون و رگرسیون خطی به بررسی اثرات پرداخته شد.

ابزار پژوهش، در بخش کیفی، مصاحبه‌ی باز نیمه ساخت‌دار است و در بخش کمی، پرسش‌نامه پژوهشگر ساخته است که گویه‌های آن به سه دسته نقش سازمان‌های مردم‌توان‌مندسازی اجتماعی و توانمندسازی فرهنگی تقسیم شدند. اعتبار پرسشنامه از طریق اعتبار محتوا و اعتبار سازه مشخص شده است. پایایی ابزار نیز از طریق روش آلفای کرونباخ مشخص شده است. شاخص بندی متغیرها و نتایج به دست آمده برای اعتبار و پایایی ابزار در جدول شماره‌ی ۲ آمده است.

جدول ۳. مفهوما، شاخص‌ها، گویه‌ها، پایایی و اعتبار

متغیر	شاخص	شماره گویه	CVR	KMO	آلفای کرونباخ
نقش سازمان مردم‌نهاد	آموزش و کسب مهارت حمایت مادی و معنوی پیشگیری از آسیب اجتماعی	۱-۱۸	۰.۸۷۷	۰.۹۲۶	۰.۸۹۲
توانمندسازی اجتماعی	توانمندسازی رفتارها و تعاملات اجتماعی توانمندسازی تحصیلی	۱۹-۲۷	۰.۹۱۱	۰.۸۴۹	۰.۸۸۳
توانمندسازی فرهنگی	توانمندسازی دورن فردی توانمندسازی برون فردی	۲۸-۳۴	۰.۸۰۰	۰.۸۲۹	۰.۹۲۳

## ۶. یافته‌های پژوهش

### ۱.۶ یافته‌های بخش کیفی

تحلیل محتوای کیفی و مفهومی از طریق کدگذاری‌های باز، محوری و گزینشی انجام گردید. که در پژوهش حاضر تنها بخش کدگذاری گزینشی در قالب جدول مقوله‌ها و مفاهیم ارائه و سپس بر اساس مفاهیم با استفاده از آزمون کیرز-میر-اوکلین

(تحلیل محتوای کمی) شاخص‌های هر مفهوم را به دست آورده و در نهایت مدل نظری پژوهش ارائه می‌گردد.

جدول ۴. مقوله و مفاهیم کدگذاری گزینشی

ردیف	مقوله	تعداد	مفهوم
۱	دریافت و استفاده از کمک‌های نقدی سازمان‌ها و نهادهای مردم‌نهاد یا دولتی (نظیر وام بلاعوض یا وام‌های بدون بهره و کم بهره)	۱۹	سازمان‌های مردم‌نهاد
۲	دریافت و استفاده از کمک‌های غیر نقدی سازمان‌ها و نهادهای مردم‌نهاد یا دولتی (نظیر تهیه پوشاک، خوراک، لوازم تحریر و کتاب و سایر ملزومات زندگی)	۱۸	
۳	دریافت و استفاده از در زمان بروز مشکلات و مسایل حمایت‌های حقوقی سازمان‌ها و نهادهای مردم‌نهاد یا دولتی در زمان بروز مشکلات و مسایل	۱۷	
۴	دریافت و استفاده از حمایت‌های معنوی سازمان‌ها و نهادهای مردم‌نهاد یا دولتی در زمان بروز مشکلات و مسایل	۱۹	
۵	دریافت و استفاده از حمایت‌های اجتماعی سازمان‌ها و نهادهای مردم‌نهاد یا دولتی در زمان بروز مشکلات و مسایل	۱۵	
۶	دریافت و استفاده از حمایت‌های بهداشتی سازمان‌ها و نهادهای مردم‌نهاد یا دولتی در زمان بروز مشکلات و مسایل	۱۲	
۷	دریافت و استفاده از حمایت‌های فرهنگی سازمان‌ها و نهادهای مردم‌نهاد یا دولتی در زمان بروز مشکلات و مسایل	۱۹	
۸	دریافت و استفاده از حمایت‌های آموزشی سازمان‌ها و نهادهای مردم‌نهاد یا دولتی در زمان بروز مشکلات و مسایل	۱۸	
۹	دریافت و استفاده از حمایت‌های مشاوره‌ای سازمان‌ها و نهادهای مردم‌نهاد یا دولتی در زمان بروز مشکلات و مسایل	۱۶	
۱۰	دریافت و استفاده از حمایت‌های سازمان‌ها و نهادهای مردم‌نهاد یا دولتی در خصوص اشتغال	۱۴	
۱۱	چه میزان در خصوص کسب مهارت‌های فنی و حرفه‌ای از حمایت‌های سازمان‌ها و نهادهای مردم‌نهاد یا دولتی در خصوص مهارت‌های فنی و حرفه‌ای	۱۵	
۱۲	دریافت و استفاده از حمایت‌های سازمان‌ها و نهادهای مردم‌نهاد یا دولتی در خصوص مهارت‌های زندگی	۱۵	
۱۳	دریافت و استفاده از حمایت‌های سازمان‌ها و نهادهای مردم‌نهاد یا دولتی در خصوص مهارت‌های بهداشتی	۱۳	
۱۴	دریافت و استفاده از حمایت‌های سازمان‌ها و نهادهای مردم‌نهاد یا دولتی در خصوص مهارت‌های اجتماعی	۱۴	

	۱۷	دریافت و استفاده از حمایت‌های سازمان‌ها و نهادهای مردم نهاد یا دولتی در خصوص مهارت‌های فرهنگی	۱۵
	۱۵	دریافت و استفاده از حمایت‌های سازمان‌ها و نهادهای مردم نهاد یا دولتی در خصوص پیشگیری و درمان اعتیاد خود یا خانواده	۱۶
	۱۶	دریافت و استفاده از حمایت‌های سازمان‌ها و نهادهای مردم نهاد یا دولتی در خصوص سلامت روانی خود یا خانواده	۱۷
	۱۸	دریافت و استفاده از حمایت‌های سازمان‌ها و نهادهای مردم نهاد یا دولتی در خصوص پیشگیری و هار آسیب‌های اجتماعی (نظیر اعتیاد، دزدی، تجاوز، طلاق والدین، کودک آزاری و ...)	۱۸
توانمندسازی اجتماعی	۱۸	پیشرفت تحصیلی	۱۹
	۱۲	پیشرفت سطح تحصیلات خانواده	۲۰
	۱۶	توانایی در خصوص رفتارهای صحیح و جلوگیری از بروز رفتارهای پرخطر	۲۱
	۱۶	آگاهی در خصوص حقوق اجتماعی	۲۲
	۱۹	رفتار موثر در خصوص بهداشت فردی	۲۳
	۱۷	رفتار موثر در خصوص رفتارهای اجتماعی صحیح	۲۴
	۱۷	رعایت هنجارهای اجتماعی	۲۵
	۱۸	داشتن مهارت‌های حرفه‌ای (مهارت‌های که بتواند برای شغل و درآمد شما مفید باشد)	۲۶
۱۸	مهارت‌های فردی در خصوص تعاملات اجتماعی	۲۷	
توانمندسازی فرهنگی	۱۵	خودشناسی	۲۸
	۱۶	ذهن آگاهی	۲۹
	۱۵	خودمدیریتی	۳۰
	۱۵	توسعه‌ی فرهنگی	۳۱
	۱۴	مسئولیت‌های خانوادگی	۳۲
	۱۸	هویت انسانی	۳۳
	۱۹	حق اظهار نظر در امور خویش	۳۴

جدول شماره‌ی ۴ مربوط است به کدگذاری نهایی و گزینشی مصاحبه‌های صورت گرفته که بر اساس میزان و تعداد مقوله‌ها دسته بندی شده و در قالب یک مقوله جمع‌بندی شده‌اند و در جدول فوق آمده است. بر اساس کدگذاری باز و محوری مقوله‌هایی که بیشترین رای را آورده است و مشابهت مفهومی داشته‌اند در کدگذاری گزینشی انتخاب و مفهوم‌ها مشخص شده‌اند.



## ۲.۶ یافته‌های بخش کمی

پس از مشخص شدن مفاهیم از آزمون کیرز-میر-اوکلین استفاده شد تا شاخص‌های هر مفهوم مشخص گردد. بنابراین مقوله‌ها به صورت پرسشنامه درآمده و بر روی ۴۰۰ نفر اجرا گردید. نتایج به دست آمده به قرار ذیل است:

جدول ۵. نتایج آزمون کیرز-میر - اوکلین و بارتلت

Kaiser-Meyer-Olkin Measure of Sampling Adequacy.		.926
Bartlett's Test of Sphericity	Approx. Chi-Square	4077.880
	df	153
	Sig.	.000

بر اساس نتیجه آزمون KMO که مقدار آن برابر با 0.926 است، داده‌های تحقیق قابل تقلیل به تعدادی عامل‌های زیربنایی و بنیادی می‌باشند.

هم‌چنین، نتیجه‌ی آزمون بارتلت ۴۰۷۷.۸۸۰ که در سطح خطای کوچک‌تر از ۰.۰۱ معنی‌دار است، نشان می‌دهد که ماتریس همبستگی بین گویه‌ها، ماتریس همانی و واحد نمی‌باشد. یعنی، از یک طرف بین گویه‌های داخل هر عامل همبستگی بالایی وجود دارد و از طرف دیگر بین گویه‌های یک عامل با گویه‌های عامل دیگر، هیچ‌گونه همبستگی مشاهده نمی‌شود.

جدول ۶. کل واریانس تبیین شده

مولفه	مقادیر ویژه اولیه			مجموع استخراج بارهای مربع شده			مجموع چرخش بارهای مربع شده		
	جمع	% واریانس	انباشته %	جمع	% واریانس	انباشته %	جمع	% واریانس	انباشته %
1	7.956	44.202	44.202	7.956	44.202	44.202	5.457	30.317	30.317
2	1.635	9.085	53.287	1.635	9.085	53.287	2.933	16.295	46.612
3	1.404	7.800	61.087	1.404	7.800	61.087	2.606	14.475	61.087
4	.920	5.114	66.201						
5	.718	3.988	70.189						
6	.693	3.852	74.041						
7	.622	3.454	77.494						
8	.566	3.143	80.637						
9	.520	2.891	83.528						

10	.473	2.625	86.153						
11	.409	2.274	88.428						
12	.387	2.151	90.578						
13	.348	1.934	92.512						
14	.331	1.841	94.353						
15	.312	1.735	96.089						
16	.252	1.401	97.489						
17	.241	1.340	98.829						
18	.211	1.171	100.000						
Extraction Method: Principal Component Analysis.									

بر اساس نتایج جدول شماره ۶ نتایج زیر به دست آمد:

۱. بر اساس معیار کیرز، تنها ۳ عاملی که دارای مقدار ویژه بالاتر از یک هستند انتخاب شدند. بنابراین، نتایج نشان می‌دهد که از ۱۸ گویه‌ی مربوط به نقش سازمان‌های مردم‌نهاد که قابل تقلیل به ۳ عامل بوده است و می‌توانیم از ترکیب این ۱۸ گویه، ساختار جدیدی بر اساس عامل‌ها با ترکیب جدید طراحی و بر اساس آن به تحلیل داده‌ها بپردازیم. این نتایج نشان می‌دهد که این گویه‌ها ۳ شاخص را مورد سنجش قرار می‌دهند.

۲. سهم هر عامل در تبیین واریانس ۱۸ گویه مربوط به نقش سازمان‌های مردم‌نهاد متفاوت و به صورت نزولی است. یعنی عامل اول بیشترین سهم (۴۴.۲۰۲ درصد با مقدار ویژه ۷.۹۵۶) و عامل سوم کمترین سهم (۷.۸۰۰ درصد با مقدار ویژه ۱.۴۰۴) را در تبیین واریانس ۱۸ گویه داشته‌اند. به عبارتی عامل اول توانسته ۴۴.۲۰۲ درصد از واریانس ۱۸ گویه را تبیین کند. این مقدار برای عامل دوم برابر با ۹.۰۸۵ درصد و برای عامل سوم برابر با ۷.۸۰۰ درصد می‌باشد.

در مجموع، هر ۳ عامل با مقادیر ویژه بالاتر از یک توانسته‌اند ۶۱.۰۸۷ درصد از واریانس ۱۸ گویه مربوط به مقیاس مربوط به نقش سازمان‌های مردم‌نهاد را تبیین کنند.

جدول ۷. همبستگی بین گویه‌ها و عامل‌های استخراج شده بعد از چرخش

Component			
1	2	3	
.097	.653	.142	دریافت و استفاده از کمک‌های نقدی سازمان‌ها و نهادهای مردم‌نهاد یا دولتی (نظیر وام بلاعوض یا وام‌های بدون بهره و کم بهره)

نقش سازمان‌های مردم‌نهاد ... (محمدرضا یوسفی و خلیل میرزایی) ۱۶۱

.060	.732	.084	دریافت و استفاده از کمک‌های غیر نقدی سازمان‌ها و نهادهای مردم‌نهاد یا دولتی (نظیر تهیه پوشاک، خوراک، لوازم تحریر و کتاب و سایر ملزومات زندگی)
.225	.771	.128	دریافت و استفاده از حمایت‌های حقوقی سازمان‌ها و نهادهای مردم‌نهاد یا دولتی در زمان بروز مشکلات و مسایل
.467	.652	.116	دریافت و استفاده از حمایت‌های معنوی سازمان‌ها و نهادهای مردم‌نهاد یا دولتی در زمان بروز مشکلات و مسایل
.501	.644	.121	دریافت و استفاده از حمایت‌های اجتماعی سازمان‌ها و نهادهای مردم‌نهاد یا دولتی در زمان بروز مشکلات و مسایل
.724	.240	-.017	دریافت و استفاده از حمایت‌های بهداشتی سازمان‌ها و نهادهای مردم‌نهاد یا دولتی در زمان بروز مشکلات و مسایل
.733	.369	.157	دریافت و استفاده از حمایت‌های فرهنگی سازمان‌ها و نهادهای مردم‌نهاد یا دولتی در زمان بروز مشکلات و مسایل
.738	.241	.230	دریافت و استفاده از حمایت‌های آموزشی سازمان‌ها و نهادهای مردم‌نهاد یا دولتی در زمان بروز مشکلات و مسایل
.599	.312	.322	دریافت و استفاده از حمایت‌های مشاوره‌ای سازمان‌ها و نهادهای مردم‌نهاد یا دولتی در زمان بروز مشکلات و مسایل
.662	.186	-.006	دریافت و استفاده از حمایت‌های سازمان‌ها و نهادهای مردم‌نهاد یا دولتی در خصوص اشتغال
.513	.181	.229	چه میزان در خصوص کسب مهارت‌های فنی و حرفه‌ای از حمایت‌های سازمان‌ها و نهادهای مردم‌نهاد یا دولتی در خصوص مهارت‌های فنی و حرفه‌ای
.696	.125	.339	دریافت و استفاده از حمایت‌های سازمان‌ها و نهادهای مردم‌نهاد یا دولتی در خصوص مهارت‌های زندگی
.753	.032	.266	دریافت و استفاده از حمایت‌های سازمان‌ها و نهادهای مردم‌نهاد یا دولتی در خصوص مهارت‌های بهداشتی
.704	.183	.402	دریافت و استفاده از حمایت‌های سازمان‌ها و نهادهای مردم‌نهاد یا دولتی در خصوص مهارت‌های اجتماعی
.737	.074	.224	دریافت و استفاده از حمایت‌های سازمان‌ها و نهادهای مردم‌نهاد یا دولتی در خصوص مهارت‌های فرهنگی
.161	.121	.797	دریافت و استفاده از حمایت‌های سازمان‌ها و نهادهای مردم‌نهاد یا دولتی در خصوص پیشگیری و درمان اعتیاد خود یا خانواده
.324	.158	.775	دریافت و استفاده از حمایت‌های سازمان‌ها و نهادهای مردم‌نهاد یا دولتی در خصوص سلامت روانی خود یا خانواده
.190	.154	.817	دریافت و استفاده از حمایت‌های سازمان‌ها و نهادهای مردم‌نهاد یا دولتی در خصوص پیشگیری و مهار آسیب‌های اجتماعی (نظیر اعتیاد، دزدی، تجاوز، طلاق والدین، کودک آزاری و ...)

جدول فوق، ماتریس همبستگی بین گویه‌ها و عامل‌های استخراج شده با مقادیر ویژه بالاتر از یک را بعد از چرخش نشان می‌دهد. مقدار همبستگی بین گویه‌ها و عامل‌ها بین ۱- و ۱+ نوسان دارد. بر اساس این جدول، بر اساس بزرگترین با عاملی تک‌تک گویه‌ها، به دسته بندی آنها با توجه به میزان همبستگی با یکدیگر پرداخته می‌شود. بر اساس نتایج این جدول:

۱. گویه‌های حمایت‌های بهداشتی، فرهنگی، آموزشی، مشاوره‌ای، ایجاد اشتغال، کسب مهارت‌های فنی و حرفه‌ای، مهارت‌های زندگی، مهارت‌های بهداشتی، مهارت‌های اجتماعی، مهارت‌های فرهنگی در عامل اول قرار گرفته‌اند. بنابراین، می‌توان عامل اول را به‌عنوان شاخص سنجش آموزش و کسب مهارت معرفی کرد.
۲. گویه‌های کمک‌های نقدی و غیرنقدی، حمایت‌های حقوقی، معنوی و اجتماعی در عامل دوم قرار گرفته‌اند. بنابراین، می‌توان عامل دوم را به‌عنوان شاخص سنجش حمایت مادی و معنوی معرفی کرد.
۳. گویه‌های پیشگیری و درمان اعتیاد خود یا خانواده، سلامت روانی خود یا خانواده، خصوص پیشگیری و مهار آسیب‌های اجتماعی در عامل سوم قرار گرفته‌اند. بنابراین، عامل سوم را می‌توان به‌عنوان شاخص سنجش پیشگیری از آسیب اجتماعی معرفی کرد.

جدول ۸ نتایج آزمون کیرز-میر - اوکلین و بارتلت

Kaiser-Meyer-Olkin Measure of Sampling Adequacy.		.849
Bartlett's Test of Sphericity	Approx. Chi-Square	1270.284
	df	36
	Sig.	.000

بر اساس نتیجه آزمون KMO که مقدار آن برابر با ۰.۸۴۹ است، داده‌های تحقیق قابل تقلیل به تعدادی عامل‌های زیربنایی و بنیادی می‌باشند. هم‌چنین، نتیجه‌ی آزمون بارتلت ۱۲۷۰.۲۸۴ که در سطح خطای کوچک‌تر از ۰.۰۱ معنی‌دار است، نشان می‌دهد که ماتریس همبستگی بین گویه‌ها، ماتریس همبستگی بالایی وجود دارد و از طرف دیگر بین گویه‌های یک عامل با گویه‌های عامل دیگر، هیچگونه همبستگی مشاهده نمی‌شود.

جدول ۹. کل واریانس تبیین شده

مؤلفه	مقادیر ویژه اولیه			مجموع استخراج بارهای مربع شده			مجموع چرخش بارهای مربع شده		
	جمع	% واریانس	انباشته %	جمع	% واریانس	انباشته %	جمع	% واریانس	انباشته %
1	3.893	43.259	43.259	3.893	43.259	43.259	3.297	36.633	36.633
2	1.246	13.844	57.103	1.246	13.844	57.103	1.842	20.470	57.103
3	.855	9.502	66.605						
4	.812	9.021	75.626						
5	.552	6.135	81.761						
6	.507	5.638	87.399						
7	.474	5.265	92.665						
8	.380	4.226	96.891						
9	.280	3.109	100.000						

Extraction Method: Principal Component Analysis.

بر اساس نتایج جدول شماره ۹ نتایج زیر به دست آمد:

۱. بر اساس معیار کیرز، تنها ۲ عاملی که دارای مقدار ویژه بالاتر از یک هستند انتخاب شدند. بنابراین، نتایج نشان می‌دهد که از ۹ گویه‌ی مربوط به توانمندسازی اجتماعی که قابل تقلیل به ۲ عامل بوده است و می‌توانیم از ترکیب این ۹ گویه، ساختار جدیدی براساس عامل‌ها با ترکیب جدید طراحی و بر اساس آن به تحلیل داده‌ها پردازیم. این نتایج نشان می‌دهد که این گویه‌ها ۲ شاخص را مورد سنجش قرار می‌دهند.

۲. سهم هر عامل در تبیین واریانس ۹ گویه مربوط به توانمندسازی اجتماعی متفاوت و به صورت نزولی است. یعنی عامل اول بیشترین سهم (۴۳.۲۵۹ درصد با مقدار ویژه ۳.۸۹۳) و عامل دوم کمترین سهم (۱۳.۸۴۴ درصد با مقدار ویژه ۱.۲۶۴) را در تبیین واریانس ۹ گویه داشته‌اند. به عبارتی عامل اول توانسته ۴۳.۲۵۹ درصد از واریانس ۹ گویه را تبیین کند. این مقدار برای عامل دوم برابر با ۱۳.۸۴۴ درصد می‌باشد.

در مجموع، هر ۲ عامل با مقادیر ویژه بالاتر از یک توانسته‌اند ۵۷.۱۰۳ درصد از واریانس ۹ گویه مربوط به مقیاس مربوط به توانمندسازی اجتماعی را تبیین کنند.

جدول ۱۰. همبستگی بین گویه‌ها و عامل‌های استخراج شده بعد از چرخش

Component		
1	2	
.170	.825	پیشرفت تحصیلی
.063	.844	پیشرفت سطح تحصیلات خانواده
.657	.281	توانایی در خصوص رفتارهای صحیح و جلوگیری از بروز رفتارهای پرخطر
.321	.337	آگاهی در خصوص حقوق اجتماعی
.751	.128	رفتار موثر در خصوص بهداشت فردی
.863	.110	رفتار موثر در خصوص رفتارهای اجتماعی صحیح
.834	.075	رعایت هنجارهای اجتماعی
.475	.398	داشتن مهارت‌های حرفه‌ای (مهارت‌های که بتواند برای شغل و درآمد شما مفید باشد)
.706	.252	مهارت‌های فردی در خصوص تعاملات اجتماعی

جدول فوق، ماتریس همبستگی بین گویه‌ها و عامل‌های استخراج شده با مقادیر ویژه بالاتر از یک را بعد از چرخش نشان می‌دهد. مقدار همبستگی بین گویه‌ها و عامل‌ها بین ۱- و ۱+ نوسان دارد. بر اساس این جدول، بر اساس بزرگترین با عاملی تک تک گویه‌ها، به دسته بندی آنها با توجه به میزان همبستگی با یکدیگر پرداخته می‌شود. بر اساس نتایج این جدول:

۱. گویه‌های توانایی در خصوص رفتارهای صحیح و جلوگیری از بروز رفتارهای پرخطر، بهداشت فردی، رفتارهای اجتماعی صحیح، هنجارهای اجتماعی و تعاملات اجتماعی در عامل اول قرار گرفته‌اند. بنابراین، می‌توان عامل اول را به عنوان شاخص سنجش توانمندسازی رفتارها و تعاملات اجتماعی معرفی کرد.

۲. گویه‌های پیشرفت تحصیلی و تحصیلات خانواده در عامل دوم قرار گرفته‌اند. بنابراین، می‌توان عامل دوم را به عنوان شاخص سنجش توانمندسازی تحصیلی معرفی کرد.

جدول ۱۱. نتایج آزمون کیرز-میر - اوکلین و بارتلت

Kaiser-Meyer-Olkin Measure of Sampling Adequacy.		.829
Bartlett's Test of Sphericity	Approx. Chi-Square	914.854
	df	21
	Sig.	.000

نقش سازمان‌های مردم‌نهاد ... (محمد رضا یوسفی و خلیل میرزایی) ۱۶۵

بر اساس نتیجه آزمون KMO که مقدار آن برابر با 0.829 است، داده‌های تحقیق قابل تقلیل به تعدادی عامل‌های زیربنایی و بنیادی می‌باشند.

هم‌چنین، نتیجه‌ی آزمون بارتلت 914.854 که در سطح خطای کوچک‌تر از ۰.۰۱ معنی‌دار است، نشان می‌دهد که ماتریس همبستگی بین گویه‌ها، ماتریس همانی و واحد نمی‌باشد. یعنی، از یک طرف بین گویه‌های داخل هر عامل همبستگی بالایی وجود دارد و از طرف دیگر بین گویه‌های یک عامل با گویه‌های عامل دیگر، هیچگونه همبستگی مشاهده نمی‌شود.

جدول ۱۲. کل واریانس تبیین شده

مؤلفه	مقادیر ویژه اولیه			مجموع استخراج بارهای مربع شده			مجموع چرخش بارهای مربع شده		
	جمع	واریانس %	% انباشته	جمع	واریانس %	% انباشته	جمع	واریانس %	% انباشته
1	3.346	47.797	47.797	3.346	47.797	47.797	2.408	34.406	34.406
2	1.133	16.184	63.981	1.133	16.184	63.981	2.070	29.575	63.981
3	.698	9.974	73.955						
4	.530	7.566	81.521						
5	.452	6.463	87.984						
6	.437	6.249	94.233						
7	.404	5.767	100.000						

Extraction Method: Principal Component Analysis.

بر اساس نتایج جدول شماره ۱۲ نتایج زیر به دست آمد:

۱. بر اساس معیار کیرز، تنها ۲ عاملی که دارای مقدار ویژه بالاتر از یک هستند انتخاب شدند. بنابراین، نتایج نشان می‌دهد که از ۷ گویه‌ی مربوط به توانمندسازی فرهنگی که قابل تقلیل به ۲ عامل بوده است و می‌توانیم از ترکیب این ۷ گویه، ساختار جدیدی براساس عامل‌ها با ترکیب جدید طراحی و بر اساس آن به تحلیل داده‌ها پردازیم. این نتایج نشان می‌دهد که این گویه‌ها ۲ شاخص را مورد سنجش قرار می‌دهند.
۲. سهم هر عامل در تبیین واریانس ۷ گویه مربوط به توانمندسازی فرهنگی متفاوت و به صورت نزولی است. یعنی عامل اول بیشترین سهم (۴۷.۷۹۷ درصد با مقدار ویژه ۳.۳۴۶) و عامل دوم کمترین سهم (۱۶.۱۸۴ درصد با مقدار ویژه ۱.۱۳۳) را در تبیین واریانس ۷ گویه داشته‌اند. به عبارتی عامل اول توانسته ۴۷.۷۹۷ درصد از واریانس ۷ گویه را تبیین کند. این مقدار برای عامل دوم برابر با ۱۶.۱۸۴ درصد می‌باشد.

در مجموع، هر دو عامل با مقادیر ویژه بالاتر از یک توانسته‌اند ۶۳.۹۸۱ درصد از واریانس ۷ گویه مربوط به مقیاس مربوط به نقش سازمان‌های مردم نهاد را تبیین کنند.

جدول ۱۳. همبستگی بین گویه‌ها و عامل‌های استخراج شده بعد از چرخش

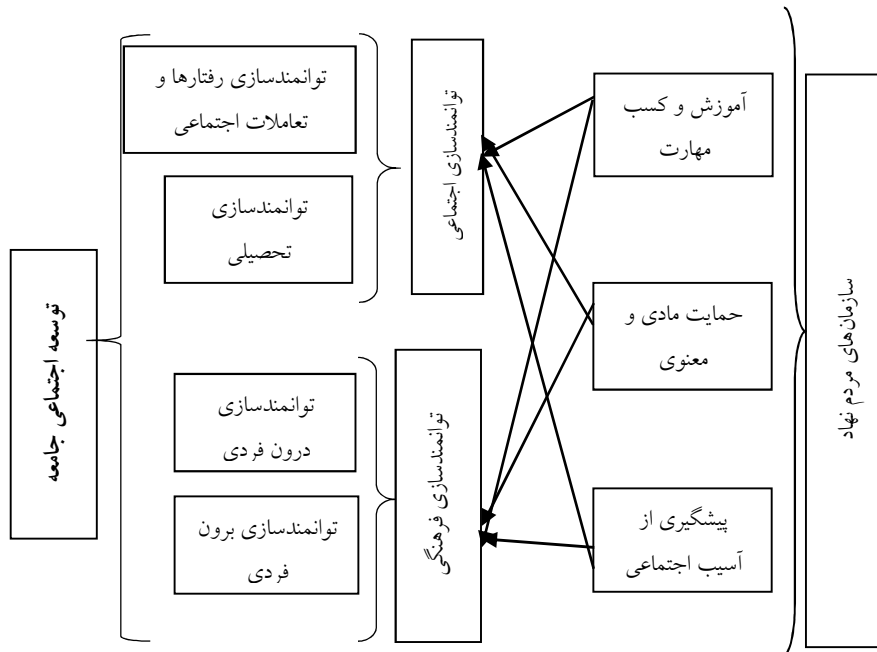
Component		
1	2	
.732	.205	خودشناسی
.258	.735	ذهن آگاهی
.744	.288	خود مدیریتی
.233	.789	توسعه‌ی فرهنگی
.120	.843	مسئولیت‌های خانوادگی
.782	.256	هویت انسانی
.757	.072	حق اظهار نظر در امور خویش

جدول فوق، ماتریس همبستگی بین گویه‌ها و عامل‌های استخراج شده با مقادیر ویژه بالاتر از یک را بعد از چرخش نشان می‌دهد. مقدار همبستگی بین گویه‌ها و عامل‌ها بین ۱- و ۱+ نوسان دارد. بر اساس این جدول، بر اساس بزرگترین با عاملی تک تک گویه‌ها، به دسته بندی آنها با توجه به میزان همبستگی با یکدیگر پرداخته می‌شود. بر اساس نتایج این جدول:

۱. گویه‌های خودشناسی، خودمدیریتی، هویت انسانی و حق اظهار نظر در امور خویش در عامل اول قرار گرفته‌اند. بنابراین، می‌توان عامل اول را به عنوان شاخص سنجش توان‌مندسازی درون فردی معرفی کرد.

۲. گویه‌های ذهن آگاهی، توسعه فرهنگی و مسئولیت خانوادگی در عامل دوم قرار گرفته‌اند. بنابراین، می‌توان عامل دوم را به عنوان شاخص سنجش توان‌مندسازی برون فردی معرفی کرد.





بر اساس مدل مفهومی پژوهش فرضیه‌های زیر تدوین گردید.

- سازمان‌های مردم‌نهاد بر توانمندسازی اجتماعی جوانان تاثیر دارد.
- سازمان‌های مردم‌نهاد بر توانمندسازی فرهنگی جوانان تاثیر دارد.

در ادامه با استفاده از آزمون همبستگی پیرسون و رگرسیون خطی به بررسی فرضیه‌های پژوهش پرداخته شده است.

- سازمان‌های مردم‌نهاد بر توانمندسازی اجتماعی جوانان تاثیر دارد.

جدول ۱۴. همبستگی بین سازمان‌های مردم‌نهاد و توانمندسازی اجتماعی

		سازمان‌های مردم‌نهاد	توانمندسازی اجتماعی
سازمان‌های مردم‌نهاد	Pearson Correlation	1	.117*
	Sig. (2-tailed)		.016
	N	422	422
توانمندسازی اجتماعی	Pearson Correlation	.117*	1
	Sig. (2-tailed)	.016	
	N	422	422

\*. Correlation is significant at the 0.05 level (2-tailed).

طبق جدول شماره‌ی ۱۳ بین سازمان‌های مردم‌نهاد بر توانمندسازی اجتماعی جوانان با سطح معنی‌داری کمتر از ۰.۰۵ در سطح اطمینان ۹۵٪ رابطه‌ی معنی‌داری وجود دارد. بدین معنی که هر چه سازمان‌های مردم‌نهاد حمایت بیشتری از جوانان داشته باشند، آنها در مسائل اجتماعی توانمندتر می‌شوند.

جدول ۱۵. خلاصه مدل

Model	R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate
1	.195 <sup>a</sup>	.038	.031	5.84894
Predictors: (Constant), پیشگیری از آسیب‌های اجتماعی، حمایت مادی و معنوی، آموزش و کسب مهارت				

جدول شماره‌ی ۱۵ خلاصه مدل را نشان می‌دهد. مقدار ضریب همبستگی (R) ۰.۱۹۵ می‌باشد که نشان می‌دهد بین متغیرها همبستگی وجود دارد. همچنین مقدار ضریب تعیین تعدیل شده که برابر با ۰.۳۱ می‌باشد، نشان می‌دهد که ۳۱٪ از کل تغییرات توانمندسازی اجتماعی وابسته به سازمان‌های مردم‌نهاد است. به عبارت دیگر سازمان‌های مردم‌نهاد، توانمندسازی اجتماعی را پیش‌بینی می‌کند.

جدول ۱۶. تحلیل واریانس جهت برازش مدل

Model		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
1	Regression	563.491	3	187.830	5.490	.001 <sup>b</sup>
	Residual	14299.845	418	34.210		
	Total	14863.336	421			
Dependent Variable: توانمندسازی اجتماعی						
Predictors: (Constant), پیشگیری از آسیب‌های اجتماعی، حمایت مادی و معنوی، آموزش و کسب مهارت						

بر اساس جدول شماره‌ی ۱۶ با توجه به معنی‌داری مقدار آزمون F (۵.۴۹۰) در سطح خطای کوچکتر از ۰.۰۵، می‌توان نتیجه گرفت که مدل رگرسیونی مدل نسبتاً خوبی بوده و سازمان‌های مردم‌نهاد تا حدودی قادر است تغییرات توانمندسازی اجتماعی را تبیین کند.

جدول ۱۷. ضرایب بتا

Model	Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	Sig.	
	B	Std. Error	Beta			
(Constant)	38.315	.792		48.368	.000	
1	آموزش و کسب مهارت	.195	.053	.245	3.656	.000
	حمایت مادی و معنوی	.048	.118	.025	.405	.685
	پیشگیری از آسیب‌های اجتماعی	.356	.145	.142	2.460	.014
a. Dependent Variable: توانمندسازی اجتماعی						

جدول شماره‌ی ۱۷ نتایج مربوط به میزان تأثیر هر متغیر در مدل و همچنین میزان هم‌بستگی بین آن‌ها را نشان می‌دهد. در این جدول، تفسیر ضرایب رگرسیونی براساس ضریب بتا (*Beta*) انجام می‌گیرد. زیرا این آماره نشان دهنده ضریب رگرسیونی استاندارد شده هر یک از متغیرهای مستقل بر روی متغیر وابسته تحقیق می‌باشد. بنابراین، می‌توانیم با استفاده از آن سهم نسبی هر متغیر مستقل در مدل را مشخص کنیم. مقایسه متغیرها نشان می‌دهد که:

۱. تأثیر مولفه‌های آموزش و کسب مهارت، و پیشگیری از آسیب‌های اجتماعی بر توانمندسازی اجتماعی معنی‌دار است.
  ۲. حمایت مادی و معنوی بر توانمندسازی اجتماعی تأثیر معنی‌داری ندارد.
  ۳. مولفه‌ی آموزش و کسب مهارت و پیشگیری از آسیب‌های اجتماعی به ترتیب با ضریب تأثیر ۰.۲۴۵ و ۰.۱۴۲ تأثیر مستقیم داشته است.
- سازمان‌های مردم‌نهاد بر توانمندسازی فرهنگی جوانان تأثیر دارد.

جدول ۱۸. همبستگی بین سازمان‌های مردم‌نهاد و توانمندسازی فرهنگی

		سازمان‌های مردم‌نهاد	توانمندسازی فرهنگی
سازمان‌های مردم‌نهاد	Pearson Correlation	1	.005
	Sig. (2-tailed)		.915
	N	422	422
توانمند سازی فرهنگی	Pearson Correlation	.005	1
	Sig. (2-tailed)	.915	
	N	422	422

طبق جدول شماره‌ی ۱۸ بین سازمان‌های مردم نهاد بر توانمندسازی فرهنگی جوانان رابطه‌ی معناداری وجود ندارد. بدین معنی که سازمان‌های مردم نهاد نتوانستند در زمینه‌ی توانمندسازی فرهنگی جوانان موثر واقع شوند.

جدول ۱۹. خلاصه مدل

Model	R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate
1	.122 <sup>a</sup>	.015	.008	4.35465
Predictors: (Constant), a. پیشگیری از آسیب‌های اجتماعی، حمایت مادی و معنوی، آموزش و کسب مهارت				

جدول شماره‌ی ۱۹ خلاصه مدل را نشان می‌دهد. مقدار ضریب همبستگی (R) ۰.۱۲۲ می‌باشد که نشان می‌دهد بین متغیرها همبستگی وجود ندارد و سازمان‌های مردم نهاد قادر نیستند توانمندسازی فرهنگی را پیش بینی کنند.

جدول ۲۰. تحلیل واریانس جهت پرازش مدل

Model		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
1	Regression	118.919	3	39.640	2.090	.101 <sup>b</sup>
	Residual	7926.524	418	18.963		
	Total	8045.443	421			
Dependent Variable: توانمندسازی فرهنگی						
Predictors: (Constant), b. پیشگیری از آسیب‌های اجتماعی، حمایت مادی و معنوی، آموزش و کسب مهارت						

بر اساس جدول شماره‌ی ۲۰ با توجه به معنی داری مقدار آزمون F (۲.۰۹۰) در سطح خطای بزرگتر از ۰.۰۵، می‌توان نتیجه گرفت که مدل رگرسیونی تحقیق مرکب مدل خوبی نیست.

جدول ۲۱. ضرایب بتا

Model		Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	Sig.
		B	Std. Error	Beta		
1	(Constant)	33.978	.590		57.612	.000
	آموزش و کسب مهارت	.066	.040	.113	1.676	.095
	حمایت مادی و معنوی	.033	.088	.023	.377	.706

	پیشگیری از آسیب‌های اجتماعی	.257	.108	.139	2.386	.017
Dependent Variable: توانمندسازی فرهنگی						

جدول شماره‌ی ۲۱ نتایج مربوط به میزان تأثیر هر متغیر در مدل و همچنین میزان هم‌بستگی بین آن‌ها را نشان می‌دهد. در این جدول، تفسیر ضرایب رگرسیونی براساس ضریب بتا (*Beta*) انجام می‌گیرد. زیرا این آماره نشان دهنده ضریب رگرسیونی استاندارد شده هر یک از متغیرهای مستقل بر روی متغیر وابسته تحقیق می‌باشد. بنابراین، می‌توانیم با استفاده از آن سهم نسبی هر متغیر مستقل در مدل را مشخص کنیم. مقایسه متغیرها نشان می‌دهد که:

۱. تأثیر مولفه پیشگیری از آسیب اجتماعی بر توانمندسازی فرهنگی معنی‌دار است.
۲. مولفه‌های آموزش و کسب مهارت و حمایت مادی و معنوی بر توانمندسازی فرهنگی تأثیر معنی‌داری ندارد.
۳. مولفه پیشگیری از آسیب اجتماعی با ضریب تأثیر ۰.۱۳۹ بر روی توانمندسازی فرهنگی تأثیر مستقیم داشته است.

## ۷. بحث و نتیجه‌گیری

در پژوهش حاضر، هدف اصلی پیدا کردن نقش‌های سازمان‌های مردم‌نهاد و توانمندسازی اجتماعی و فرهنگی نوجوانان و جوانان بود. بنابر نتایج به دست آمده از تحلیل کیفی مصاحبه‌های عمیق انجام شده به مقوله‌هایی دست یافتیم که در سه مفهوم جداگانه نقش سازمان‌های مردم‌نهاد، توانمندسازی اجتماعی و توانمندسازی فرهنگی دسته بندی شدند. سپس، پرسشنامه‌ای از این مقوله‌ها تهیه و با استفاده از تحلیل عاملی (KMO) شاخص‌های هر مفهوم به طور جداگانه مشخص گردید.

با توجه به روند رو به رشد عوامل آسیب‌زا و انحرافات اجتماعی محیطی تهدید کننده‌ی سلامت قشر نوجوان و جوان که قشر مهمی از جامعه هستند، توجه بیش از پیش به سلامت آنان را الزامی می‌نماید. توجه به سلامت نوجوانان و جوانان از چند جنبه مهم و اساسی است. ۱) برخورداری از سلامت حق طبیعی همه‌ی افراد از جمله نوجوانان و جوانان است. ۲) با توجه به شکل‌گیری بسیاری از عادات و رفتارها در سنین نوجوانی و

جوانی، و مدیریت این رفتارها با توجه به نیازهای سنی، می‌تواند در آینده بیشترین ارزش اجتماعی - فرهنگی و حتی اقتصادی را برای جامعه به همراه داشته باشد. (۳) با توان‌مندسازی نوجوانان و جوانان می‌توان با پیشگیری از بروز صدمات و آسیب‌های جبران‌ناپذیر جلوگیری کرد و از بسیاری از هزینه‌های مستقیم و غیر مستقیمی که در آینده ممکن است حاصل شود، جلوگیری نمود و سلامت آیندگان کشور را تضمین نمود. جوانان امروز، والدین فردا هستند و این امر می‌تواند سلامت نسل‌های آینده‌ی کشور را تضمین کند. بنابراین، توان‌مندسازی امروزه از مفاهیم مهم در ارتقای سلامت و پیشگیری مشکلات روانی و رفتاری به شمار می‌رود. واژه توان‌مندسازی در معنای عام از ابتدای خلقت بشر وجود داشته است اما برای نخستین بار در متون علوم سیاسی و اجتماعی به کار گرفته شد و در مدت کوتاهی جای خود را در مباحث مدیریتی و سلامت باز کرد (عباسی و ابطیحی، ۱۳۸۶). توان‌مندسازی عبارتست از فرآیند کمک به افراد، خانواده‌ها، گروه‌ها و اجتماعات برای ارتقاء وضعیت و افزایش قدرت شخصی، بین شخصی، اجتماعی، اقتصادی و سیاسی آنان. توان‌مندسازی مشتمل است بر فرآیند آگاهانه و مداومی که در اجتماعی محلی متمرکز شده و با احترام متقابل، تفکر انتقادی، نوع دوستی و مشارکت گروهی کنترل بیش تری بر منابع بدست می‌آورند (کارن، ۲۰۰۰، ص ۵۴-۵۷ به نقل از اشتریان، ۱۳۸۸، ص ۳۵).

بنابر نتایج به دست آمده مفهوم نقش سازمان‌های مردم نهاد در سه شاخص قابل سنجش بود که به ترتیب اولویت آموزش و کسب مهارت، حمایت مادی و معنوی، پیشگیری از آسیب اجتماعی نام گذاری شدند. در واقع سازمان‌های مردم نهاد نقش موثری در هر سه شاخص مشخص شده دارند. بنابر نظر واکیل (۱۹۹۹) که سازمان‌های مردم نهاد را به سه دسته تقسیم می‌کند، سازمان‌های مردم نهاد مورد نظر در این پژوهش سازمان‌های توان‌مندسازی هستند که شامل سازمان‌هایی اند که "فقر" را پیامد فرایندهای سیاسی می‌دانند و بنابراین خود را متعهد به توان‌مندسازی یا آموزش مردم برای دخالت در این فرایندها می‌نمایند. بنابراین، سازمان‌های مردم نهاد در خصوص توان‌مندسازی اجتماعی - فرهنگی نوجوانان و جوانان باید دارای شاخص‌های همچون آموزش، حمایت و قدرت پیشگیری از آسیب باشند که بر اساس نتایج این پژوهش سازمان‌های مردم نهاد مورد نظر دارای چنین خصایصی هستند. این نتیجه با نظر یزدی (۱۳۹۶) نیز از این جهت هم‌خوانی دارد که جهت‌گیری توان‌مندسازی از زمانی حاصل شد که دستیابی به توسعه

مبنای کمک به مردم و درک شفاف از عوامل اجتماعی، سیاسی و اقتصادی که زندگی آنان را متاثر می‌سازد گردید. سازمان‌های غیردولتی با این جهت‌گیری می‌کوشند تا آگاهی مردم را از قدرت بالقوه‌شان برای کنترل زندگی خویش تقویت کنند. در فعالیت‌ها آن‌ها مردم حداکثر دخالت و مشارکت را دارند و این سازمان‌ها بیشتر به عنوان تسهیل‌کننده فعالیت می‌کنند. در واقع سازمان‌های مردم‌نهادی که به حمایت و آموزش می‌پردازند می‌توانند در جهت کنترل آسیب‌های اجتماعی درست و به موقع عمل کنند. زیرا همیشه این امر که پیشگیری بهتر از درمان است سرلوحه‌ی بسیاری از فعالیت‌ها در جامعه بوده است. پس یک سازمان مردم‌نهاد می‌تواند با حمایت‌های مادی و معنوی، آموزش مهارت‌ها و بالابردن تحصیلات و آموزش در جهت پیشگیری از آسیب‌های اجتماعی نقش موثری داشته باشد. در واقع، هدف اصلی هر سازمان مردم‌نهادی بهتر است توانمندسازی افراد باشد.

بنابر نتایج به دست آمده سازمان‌های مردم‌نهاد بر توانمندسازی اجتماعی به طور کل و در نگاهی جزئی‌تر بر توانمندسازی فرهنگی تاثیر دارد. این نتیجه با نظر یزدی (۱۳۹۶) از این جهت همخوانی دارد که جهت‌گیری توانمندسازی از زمانی حاصل شد که دستیابی به توسعه مبنای کمک به مردم و درک شفاف از عوامل اجتماعی، سیاسی و اقتصادی که زندگی آنان را متاثر می‌سازد گردید. سازمان‌های غیردولتی با این جهت‌گیری می‌کوشند تا آگاهی مردم را از قدرت بالقوه‌شان برای کنترل زندگی خویش تقویت کنند. در فعالیت‌ها آن‌ها مردم حداکثر دخالت و مشارکت را دارند و این سازمان‌ها بیشتر به عنوان تسهیل‌کننده فعالیت می‌کنند. در واقع سازمان‌های مردم‌نهادی که به حمایت و آموزش می‌پردازند می‌توانند در جهت کنترل آسیب‌های اجتماعی درست و به موقع عمل کنند. زیرا همیشه این امر که پیشگیری بهتر از درمان است سرلوحه‌ی بسیاری از فعالیت‌ها در جامعه بوده است. پس یک سازمان مردم‌نهاد می‌تواند با حمایت‌های مادی و معنوی، آموزش مهارت‌ها و بالابردن تحصیلات و آموزش در جهت پیشگیری از آسیب‌های اجتماعی نقش موثری داشته باشد. در واقع، هدف اصلی هر سازمان مردم‌نهادی بهتر است توانمندسازی افراد باشد.

توانمندسازی تلاشی است تا افراد، خانواده‌ها، گروه‌ها یا جوامع بتوانند قدرت به‌دست آورند (گوتیرز، پارسونز و کوکس (Gutierrez, Parsons, & Cox), ۱۹۹۸). بنابر نتایج

به‌دست آمده در این پژوهش توانمندسازی اجتماعی و توانمندسازی فرهنگی هر کدام دارای دو شاخص هستند. توانمندسازی اجتماعی شامل شاخص‌های توانمندسازی تحصیلی و مهارتی و توانمندسازی در رفتار و تعامل اجتماعی بود. توانمندسازی فرهنگی نیز شامل شاخص‌های توانمندسازی درون فردی و برون فردی است. بنابر نظر کییم (۲۰۰۴) توانمندسازی گاهی به عنوان اکتساب مهارت‌هایی که شهروندان را قادر می‌سازد تا در موقعیت‌های مختلف کنترل بیشتری داشته باشند تعریف می‌شود. از این منظر توانمندسازی ظرفیت مشارکت و احساس خود اثربخشی در شهروندان ایجاد می‌نماید. این مفهوم از توانمندسازی دیدگاه مجموع مثبت (Positive-sum) به قدرت دارد و فرض می‌نماید هر شهروندی در جامعه دارای قدرت است و هدف نهایی فرآیند مشارکت متمرکز نمودن قدرت تمام شهروندان برای همکاری در تحقق جمعی می‌باشد. همچنین، توانمندسازی توسط عده‌ای از صاحب‌نظران به عنوان تحول درونی فرد تعریف می‌شود که با ایجاد اعتماد به نفس آغاز می‌شود و به سرعت به احساس خود ارزش‌مندی فرد تبدیل می‌شود که موجب موفقیت شخصی وی می‌شود. هدف این نوع توانمندسازی افزایش پتانسیل شهروندان برای تغییر خود می‌باشد.

بنابر نظر فریدمن (۱۹۹۲) علل فقر، به حاشیه رانده شدن و توزیع توانمندسازی به‌عنوان محلی، ملی و جهانی مستلزم آن است که افرادی که از حقوق محروم شده‌اند بتوانند قدرت خود را در هر سطح دوباره بدست بیاورند. بدون این جهش کوانتومی از محلی تا جهانی، توانمندسازی در درون یک سیستم بسیار محدود قدرت محصور و قادر به شکستن و دست‌یابی به توسعه واقعی که به دنبال آن است نخواهد بود. همچنین وی بر توانمندسازی اجتماعی و سیاسی تأکید می‌کند. او بر این باور است که تنها از طریق تغییرات نظامند می‌توان "یک سیاست فراگیر دموکراسی، رشد مناسب اقتصادی، برابری جنسیتی و پایداری عدالت بین نسلی" برآورده شود. همچنین، روچا (۱۹۹۷) مدل پنج مرحله‌ای از توانمندسازی را ارائه می‌کند که از سطح فردی به سطح اجتماعی حرکت می‌کند. مدل او از یک محور تشکیل شده است که ۱- مرحله حرکت به تدریج از کم‌تر به بیش‌تر (از توانمندسازی فردی به توانمندسازی اجتماعی) و ۲- هر گام در نردبان، نشان‌دهنده تلاش‌های صادقانه توسط سازمان‌ها به منظور تسهیل یک نوع خاص از توانمندسازی با روش‌ها، اهداف و منبع مناسب است. رولاند (۱۹۹۷) نیز توانمندسازی را دارای سطوح مختلف می‌داند، و از نظر او «توانمندسازی باید به افراد در توسعه احساس از خود و



اعتماد به نفس کمک کند که به آن‌ها اجازه خنثی‌سازی اثرات ظلم و ستم درونی شده را بدهد» (رولاند، ۱۹۹۷، ص ۱۵). از نظر تعدادی از نویسندگان نظیر مومکا ( Moemeka ) ریفکین ( Rifkin ) و گروه بانک جهانی (۱۹۹۹) بین توانمندسازی و تغییر نهادهای جامعه و به طور کلی خود جامعه رابطه وجود دارد. از آنجایی که نهادهای الگوی جمعی افکار، احساسات و کنش ما هستند احتمال دارد زمانی که اعضای جامعه کنترل بیشتری بر امور خود داشته باشند، دست خوش تغییر شوند. این دیدگاه ادعا می‌کند توانمندسازی منجر به آگاهی سیاسی و مشارکت می‌شود و هم‌زمان با فعالیت شهروندان در انجمن‌ها، آن‌ها شروع به تغییر نهادهای و محیط پیرامون خود می‌نمایند. بنابر نظریات مطرح شده توانمندسازی توسط سازمان‌های مردم‌نهاد باید اصولی و در راستای تحقق توسعه‌ی جامعه پیش رود. همچنین، پژوهش‌های آسیابانی و آسیابانی (۱۳۹۸)، حسینی، زارعی، نجاتی و عمادی (۱۳۹۸)، افضل‌ی، ایرانخواه و مومنی (۱۳۹۷)، نصیری (۱۳۹۶)، میرقاسمی و نصیری (۱۳۹۶)، محمدی (۱۳۹۶)، جزینی، تقوی و ماللداری (۱۳۹۵)، رستمی (۱۳۸۹)، الیس و چافن (۲۰۱۵)، چان دلگارد، روزن لوزو، شادی روزبهرانی، سنا سورنسن (۲۰۱۲)، مورتون و مونتگومری (۲۰۱۱)، برگس، کامپوس، وارگاش، فریرا، کاواچی (۲۰۱۰) نیز نشان داده است که سازمان‌های مردم‌نهاد قادر هستند در توانمندسازی قشر ضعیف جامعه ایفای نقش کنند. از نظریه روچا، فریدمن، رولاند برای تبیین عوامل موثر بر توانمندسازی استفاده شده است. روچا در سطح فردی نظریه خود به اشتغال، آموزش و بهداشت اشاره می‌کند. فریدمن توانمند کردن خانواده را برای توانمندسازی کودکان ضروری می‌داند که برای توانمندسازی خانواده باید به ارائه خدمات حمایتی (مالی و ارتباط مناسب) به این کودکان پرداخت همچنین رولاند سطوح سه‌گانه شخصی، رابطه‌ای و جمعی را برای توانمندسازی بیان می‌کند که توانمندی شخصی با توانمندی روانی و سطح رابطه‌ای و جمعی با توانمندی اجتماعی در این تحقیق قرابت نزدیکی دارد که ارائه خدمات توسط سازمان‌های مردم‌نهاد می‌تواند ابتدا منجر به توانمندسازی شخصی و سپس سطوح بالاتر توانمندسازی یعنی سطوح رابطه‌ای و جمعی شود. بنابراین، ارائه خدمات توسط سازمان‌های مردم‌نهاد می‌تواند منجر به توانمندی فردی (تغییر در باورهای ذهنی و کلیشه‌ای فرد) و توانمندی اجتماعی (افزایش تعاملات و ارتباطات اجتماعی) شود. در واقع، با توانمندسازی جوانان در حوزه‌های فرهنگی و اجتماعی می‌توان به توسعه‌ی اجتماعی جامعه دست یافت و جامعه را رو به پیشرفت و ترقی به پیش برد. توسعه و پیشرفت اجتماعی جوامع با قوی و فعال بودن

منابع انسانی جامعه صورت می‌گیرد و از این رو توانمندسازی جوانان هر جامعه‌ای می‌تواند نقش بسزایی در این مهم ایفا کند.

## کتابنامه

- اشتریان، کیومرث (۱۳۸۸). توانمندسازی فرهنگی اجتماع محور (طرحی برای خانه‌های فرهنگ دانشجویی). تهران: دفتر برنامه ریزی اجتماعی و مطالعات فرهنگی.
- افضلی، رسول، ایرانخواه، احمد و مومنی، حسن (۱۳۹۷). بررسی نقش سمن‌های در پیشگیری از آسیب‌های اجتماعی، مورد مطالعه: شهر تهران، جغرافیا و روابط انسانی، دوره ۱، شماره ۱، ص ۵۶۹-۶۹۲.
- آسیابانی، فرید؛ آسیابانی، مصطفی (۱۳۹۸). اثربخشی برنامه توانمندسازی روانی اجتماعی بر کاهش رفتارهای پرخطر و افزایش عزت نفس در نوجوانان در معرض خطر، آفاق علوم انسانی، شماره ۳۰، ص ۸۵-۱۰۰.
- الوانی، سید مهدی (۱۳۸۱). سازمانهای غیر دولتی و توسعه، نشریه مدیریت و توسعه، شماره ۱۴ جزینی، علیرضا، تقوی، منصور، مالدار (۱۳۹۵). نحوه بهبود عملکرد سازمان‌های مردم نهاد در مبارزه با مواد مخدر، مطالعات امنیت اجتماعی، دوره ۷، شماره ۴۸، ص ۵۶-۲۷.
- حسینی، ماه صنم، زارعی، مرضیه، نجاتی، عمادی، فضل اله (۱۳۹۸). نقش سازمان‌های مردم نهاد در پیشگیری از گرایش نوجوانان به مصرف مواد مخدر، مطالعات راهبردی علوم انسانی و اسلامی، شماره ۲۰، ص ۲۸۰-۲۸۹.
- رستمی، ولی (۱۳۸۹). نقش سازمان‌های مردم نهاد جوانان در پیشگیری از بزهکاری جوانان، همایش بین المللی حقوق جوانان در جامعه اسلامی،
- عباسی، سعید، ابطحی، حسین (۱۳۸۶). توانمندسازی کارکنان. تهران: موسسه تحقیقات و آموزش مدیریت.
- فتاحیان فر، ب. (۱۳۹۵). توانمندسازی اقتصادی و اجتماعی خانوارهای روستایی. تهران: موسسه اندیشه کامیاب ایرانیان.
- قلی پور، آ.، رحیمیان، ا. (۱۳۸۸). رابطه عوامل اقتصادی، فرهنگی و آموزشی با توانمندسازی زنان سرپرست خانوار، فصلنامه

## نقش سازمان‌های مردم‌نهاد ... (محمد رضا یوسفی و خلیل میرزایی) ۱۷۷

محمدی، علی (۱۳۹۶). پیشگیری از اعتیاد با رویکرد اجتماعی کردن مبارزه با مواد مخدر و بهره‌مندی از ظرفیت سازمان‌های مردمی، پیشرفت‌های نوین در علوم رفتاری، دوره ۲، شماره ۱۱.

میرقاسمی، مریم، نصیری، الهه سادات (۱۳۹۶). راه‌های توانمندسازی مدارس جهت مقابله با آسیب‌های روانی دانش‌آموزان، کنفرانس بین‌المللی فرهنگ آسیب‌شناسی روانی و تربیت. نصیری، فاطمه (۱۳۹۶). کاهش آسیب‌های ناشی از رفتارهای پرخطر در نوجوانان و نوجوانان، نخستین کنگره ملی دانشجویی پژوهش‌های نوین در روانشناختی. یزدی، مصطفی (۱۳۹۶) نقش سازمان‌های بین‌المللی مردم‌نهاد در توسعه کمک‌های بشردوستانه. تهران: آرویح ایرانیان.

Adolfsson ET, Smide B, Gregeby E, Fernstrom L, Wikblad K. Implementing empowerment group education in diabetes. *Patient Educ Couns*. 2004; 53(3):319-24.

Bomar PJ. *Promoting health in families: applying family research and theory to nursing practice*. 3rd ed. Philadelphia: Saunders; 2004.

Borges, C. M., Campos, C. V., Vargas, A. D., Ferreira, E. F., Kawachi, I. (2010). Social capital and self-rated health among adolescents in Brazil: an exploratory study, *BMC Research Notes*, V3.

Ellis, C. M., Chaffin, J. (2015). Evaluations of outcomes for children and youth from NGO-supported microeconomic interventions: a research synthesis, *Enterprise development & microfinance*, 26(2). 104-121

Friedmann, J (1992). *Empowerment: "The Politics of Alternative Development"*. Blackwell Publishers: Cambridge, Massachusetts.

Funnell MM, Anderson RM. Empowerment and self-management of diabetes. *Clinical Diabetes*. 2004; 22(3): 123-7.

Gutierrez, L. , Parsons, R. J. ,& Cox, E. O. (1998). *Empowerment social work practice: A source book*. Pacific Grove, CA: Brooks/Cole.

Kyem, P.A.K., ( 2004). Power, Participation, and Inflexible Institutions: An Examination of the Challenges to Community Empowerment in Participatory GIS Applications. *Cartographica*, 38(3&4): pp.5-17.

Moemeka, A.A., (2000). Development, Social Change, and Development Communication: Background and Conceptual Discussion, In *Development Communication in Action: Building Understanding and Creating Participation GIS Workshop*, Orono, ME, 10-13 July

Morton, M. H., Montgomery, P. (2011). Youth Empowerment Programs for Improving Adolescents' Self-Efficacy and Self-Esteem: A Systematic Review, *Research on Social Work Practice*, 23(1) 22-23.

- Rifkin, J. 1996. *After Work: A Blueprint for Social Harmony in a World without Jobs*. Utne Reader, May-June, 52-62.
- Rocha, E (1997). "A Ladder of Empowerment". *Journal of Planning Education and Research*. Vol. 17: 31-44.
- Rowlands, J (1997). "Questioning Empowerment: Working With Women in Honduras". Oxford: Oxfam.
- Seddon, D (1994). Book Review, Empowerment: "The Politics of alternative development. *International Journal of Urban and Regional Research*". Vol. 18 (summer): 529-532.
- Speer WP, Jackson CB, Peterson NA. The Relationship between social cohesion and empowerment: Support and new implications for theory. *Heath Educ Behav* 2001; 28(6):716-33.
- U.S. Department of Housing and Urban Development (HUD)., (1999). *Creating Employment and Entrepreneurship Opportunities for Youth*. Neighborhood Networks Information Center, JUNE.
- Wilson, P.A., (1996). Empowerment: Community Economic Development from the Inside Out. *Urban Studies*, 33:pp 617-631
- World Health Organization statistics 1993. (1994). Geneva, Switzerland: World Health Organization.
- Yuval-Davies, N (1994). "Women, Ethnicity and Empowerment. *Feminism and Psychology*". Vol 4(1): 169-177.